

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Örjan Nilsson
0501-60 53 90

Bilaga 3
Skötselplan
2008-01-21

Diarienummer
511-62948-2005

Sida
1(10)

Skötselplan för naturreservatet Vaggårdsskogen i Falköpings kommun

Foto: Örjan Nilsson

I Vaggårdsskogen växer mattlummer, plattlummer och revlummer.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Skötselplan för naturreservatet Väggårdsskogen i Falköpings kommun..... 1

INNEHÅLLSFÖRTECKNING 2

BILAGOR..... 2

1. Syfte 3

2. Beskrivning av området..... 3

2.1 Uppgifter om naturreservatet..... 3

2.2 Topografi och läge..... 3

2.3 Geologi och hydrologi..... 4

2.4 Markanvändning..... 4

2.5 Kulturhistoriska bevarandevärden..... 4

2.6 Vegetation, flora och fauna 4

2.7 Friluftsliv 6

2.8 Bebyggelse och anläggningar..... 6

3 Mark och vegetationsvård..... 6

3.1 Övergripande mål 6

3.2 Generella riktlinjer och åtgärder..... 7

3.3 Beskrivning av skötselområden..... 7

4 Friluftsliv..... 8

4.1 Övergripande mål 8

4.2 Information och anläggningar 9

5 Gränsmarkering..... 9

6 Uppföljning 9

6.1 Uppföljning av skötselåtgärder..... 9

6.2 Uppföljning av bevarandemål 9

6.3 Revidering av skötselplanen..... 10

7 Sammanfattning av planerad förvaltning..... 10

8 Referenser 10

BILAGOR

Bilaga 3a Skötselplanekarta 1:10 000

Bilaga 3b Karta över stigsystem, informationstavlor och p-plats 1:10 000

1. Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- Skydda och utveckla naturvärden knutna till naturskogsartad barrskog rik på gamla träd och död ved.
- Bevara de ekologiska och hydrologiska värdena knutna till öppna, intermediära till rika kärr, som förekommer i nära anslutning till skogspartierna.
- Bevara hagmarksmiljöer med åldriga ekar.

Syftet ska tryggas genom att:

- De barrdominerade miljöerna med mogen - äldre skog samt kärren, lämnas till fri utveckling.
- Hagmarksmiljöerna, i det östra delområdet, restaureras och hävdas med bete.

2. Beskrivning av området

2.1 Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Naturreservat Vaggårdsskogen
RegDOS ID:	2000820
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Falköping
Socken/församling:	Brismene
Naturgeografisk region:	Götalands centrala slättbygder; Falbygden
Karta:	Topografisk karta: 7D NV Ulricehamn Ekonomisk karta: 7D7b 7C
Lägesbeskrivning:	1 km väster om Brismene kyrka
Förvaltare:	Falköpings kommun
Areal:	Totalt: 23 ha

Markslag	Areal, ha	Övrigt
Skog	15	Varav barrskog 11 ha, lövskog 2 ha, blandskog 2 ha
Våtmark	3	
Betesmark	5	

2.2 Topografi och läge

Vaggårdsskogens naturreservat ligger knappt 2 mil sydväst om Falköping, ca 1 km väster om Brismene kyrka och 4 km öster om Jäla kyrka. I öster gränsar naturreservatet till öppna betesmarker, i söder till viss del mot äldre barrskog och en våtmark. I övrigt återfinns mest produktionsskog i naturreservatets närområde. Terrängen i naturreservatet är svagt kuperad, ibland nästan plan. Området ligger ca 200 meter över havet.

2.3 Geologi och hydrologi

Naturreseptatet ligger på kalkfattig och inte speciellt näringsrik berggrund. I de västra delarna av reservatet är terrängen blockrik. Flera mindre våtmarker och sumpskogar finns inom naturreseptatet. Avrinningen sker mot norr och väster genom ett par mindre bäckar och via våtmarkerna. Naturreseptatet är i stort sett opåverkat av dikningar och andra hydrologiska ingrepp. I naturreseptatets omgivningar finns flera stora våtmarker, på vissa av dessa har torvtäkt bedrivits och andra har omfattats av utdikningar.

2.4 Markanvändning

Enligt häradskartan från 1877-82 växte det barrskog i de västra delarna av naturreseptatet medan det i de östra delarna var mer lövträd. Våtmarkerna hade ungefär samma utbredning då som nu. Sannolikt betades åtminstone de östra delarna av skogsmarken, som hade ett högre lövinslag. Betet upphörde någon gång på 1950- eller 1960-talet. I den del av naturreseptatet som nu är betesmark har betetrycket försämrats efterhand. Spåren efter den forna markanvändningen framträder tydligt i form av de äldre stenmurar som genomkorsar området på flera platser.

2.5 Kulturhistoriska bevarandevärden

Det finns inga registrerade fornlämnningar inom reservatsområdet. Området genomkorsas dock av flera stenmurar. Delar av stenmurarna är på några ställen bortplockade för att möjliggöra genomfart.

2.6 Vegetation, flora och fauna

Väggårdsskogen är till största delen en gammal granskog med inslag av tall. I det östra delområdet återfinns en igenväxande betesmark som nyligen gallrats och där ek och asp i dag dominerar i trädskiktet. Inom reservatsområdet finns flera små våtmarker och i anslutning till dessa finns gransumpskog. Sumpskogarna hyser ett visst lövinslag av framförallt björk och klibbal.

Skogen är mer eller mindre sluten och gran är det dominerande trädslaget även om det bitvis finns en hel del tall och ek. Åldern varierar kraftigt från små självsådda plantor till 130-åriga träd, men i huvudsak är träden ganska gamla. Bitvis är granarna helt täckta av gammelgranslav *Lecanactis abietina*. Fältskiktet består mest av krustätel, blåbär och skogskovall. I bottenskiktet är de vanliga skogsmossorna vägg-, hus-, kam- och olika kvastmossor rikligt förekommande. I naturreseptatet förekommer mattlummer, plattlummer och revlummer.

I naturreseptatets sumpskogsmiljöer finns ett större inslag av lövträd, framförallt av björk och klibbal. I de sumpiga delarna växer det kärrfibbla, i övrigt är fältskiktet artfattigt. I bottenskiktet växer det bland annat kranshakmossa *Rhytidiadelphus triquetrus*, västliga hakmossa *Rhytidiadelphus loreus* och vågig praktmossa *Plagiomnium undulatum*. Signalarterna stor revmossa *Bazzania trilobata* och blåmossa *Leucobryum glaucum* är vanliga.

I de västra delarna, i såväl friska som fuktiga avsnitt, är många av träden gamla och på flera håll finns spärrgreniga granar. Dessutom förekommer död ved i de flesta delar av reservatet i ovanligt stora mängder. Såväl lågor som torrträd förekommer allmänt och bitvis är mängden död ved så stor att man svårigen tar sig fram trots att skogen är belägen på flack mark. Samtliga nedbrytningsstadier finns och i stort sett samtliga dimensioner från klent till grovt finns representerade. Den rika tillgången på död ved gör att skogen är en värdefull miljö för svampar och insekter. Någon inventering av dessa artgrupper har inte gjorts. På lågorna kan man hitta långfliksmossa *Nowellia curvifolia* och fingerbålmossa *Riccardia palmata*. I de östra delarna, i de gamla betesmarkerna, finns bland annat fällmossa *Antitrichia curtipendula*.

I naturreservatet finns flera opåverkade våtmarker av sumpkärrstyp. Kärren är rika till intermediära och är, med undantag av några klena och glest stående björkar, öppna. Vegetationen domineras av trådstarr och ängsull, med inslag av hävdgynnade arter som slåtterblomma och kärrspira. Bottenskiktet är svagt utvecklat men förekommande arter är bland annat spjutmossa *Calliergonella cuspidata*, guldspärrmossa *Campylium stellatum* och späd skorpionmossa *Scorpidium cossoni*, vilka kräver basiska eller neutrala miljöer och förekommer i dessa typer av intermediära kärr.

I det östra delområdet finns dels den tidigare nämnda igenväxande gamla betesmarken och dels friska – fuktiga granbestånd. Den äldre betesmarken var tidigare igenväxt med gran varav en del gallrades bort för ett antal år sedan. I samband med detta stängslades området och började betas med får. Betet upphörde dock snabbt och sedan ett par år tillbaka är området återigen försatt i ett igenväxningsstadium. Granbestånden i området är i allmänhet något yngre än motsvarande bestånd i det västra delområdet. Skogen är i allmänhet relativt luckig och mindre öppna ytor och insprängda fuktstråk förekommer på ett flertal platser. Centralt i området finns en gammal inäga där det i dag finns en liten men i det närmaste ogenomtränglig granungskog.

Naturtyp/Vegetationstyp	Areal (ha)
Barrskog	11
Blandskog	2
Lövskog	2
Kärr	3
Restaurerad betesmark	5

Tabell 1. Inom naturreservatet förekommande naturtyper/vegetationstyper enligt (t.ex. Vegetationstyper i Norden, Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker, våtmarksinventeringen, kustbiotoper i Norden)

Art	Kategori	Inventerings- datum	Källa/Uppgifts- lämnare
Mossor			
Blåmossa <i>Leucobryum glaucum</i>	S2	2005	Bertil Jannert
Fällmossa <i>Antitrichia curtipendula</i>	S3	2005	Bertil Jannert
Grov skorpionmossa <i>Scorpidium scorpioides</i>		2005	Ola Bengtsson
Guldspärrmossa <i>Campylium stellatum</i>		2005	Ola Bengtsson
Långfliksmossa <i>Nowellia curvifolia</i>		2005	Ola Bengtsson
Spjutmossa <i>Calliergonella cuspidata</i>		2005	Ola Bengtsson
Späd skorpionmossa <i>Scorpidium cossoni</i>		2005	Ola Bengtsson
Stor revmossa <i>Bazzania trilobata</i>		2005	Ola Bengtsson
Vågig sidenmossa <i>Plagiothecium undulatum</i>	S3	2005	Mårten Berglind
Västlig hakmossa <i>Rhytidiadelphus loreus</i>	S1	2005	Ola Bengtsson
Lavar			
Gammelgranslav <i>Lecanactis abietina</i>		2005	Ola Bengtsson
Kärlväxter			
Kärrfibbla <i>Crepis paludosa</i>	S	2005	Ola Bengtsson
Kärrspira <i>Pedicularis palustris</i>		2005	Ola Bengtsson
Slåtterblomma <i>Parnassia palustris</i>		2005	Ola Bengtsson
Plattlummer <i>Lycopodium complanatum</i> ssp <i>complanatum</i>	S (§)	2006	Per-Arne Arulf

Tabell 2. Tabell över artförekomst av rödlistade, signalarter och Natura 2000-arter.

Kategori:

1. rödlistade arter (ArtDatabanken 2000): (RE) Försvunnen; (CR) Akut hotad; (EN) Starkt hotad; (VU) Sårbar; (NT) Missgynnad; (DD) Kunskapsbrist
 2. signalarter (Skogsvårdsstyrelsen 1994, 2000): (S1) lågt signalvärde; (S2) medelgott signalvärde; (S3) högt signalvärde.
 3. arter i habitatdirektivet och fågeldirektivet: (EU).
- (Frekvens: (1) enstaka, (2) måttlig, (3) riklig, eller exakt uppgift om sådan finns)

2.7 Friluftsliv

Området är i dag varken välkänt eller välbesökt. En brukningsväg leder fram till området. Det östra delområdet, som är betesmark, är relativt lätt att vandra i. Det västra delområdet är bitvis relativt svårframkomligt. För den naturintresserade är det ett fint utflyktsmål där man kan uppleva gammal skog med stora inslag av död ved och en intressant flora.

2.8 Bebyggelse och anläggningar

Kraftledningar och telefonledningar finns i det östra delområdet. I det västra delområdet finns en kraftledningsgata som håller på att växa igen. Stolparna har tagits bort i samband med utökningen av naturreservatet.

3 Mark och vegetationsvård

3.1 Övergripande mål

Det övergripande målet med skötselplanarbetet är att bevara och utveckla ett sedan länge orört och för trakten ovanligt område med naturskog. Kvalitetsmålet är att gynna arter som är typiska för gamla barr- och lövskogsmiljöer. Andelen gamla träd och mängden död ved, och till denna knuten kryptogamflora och insektsfauna, bör på sikt öka. Antalet rödlistade arter och signalarter bör också öka.

3.2 Generella riktlinjer och åtgärder

I huvuddelen av naturreservatet med dess gamla barrskogar, sumpskogar och kärrmarker ska inga skogsbruksåtgärder som avverkning, gallring och röjning göras. Generellt gäller även att all död ved som skapas i området ska lämnas och att områdets hydrologi inte får ändras. Dessa områden ska lämnas för fri utveckling.

I de äldre betesmarkerna där man tidigare röjt bort en del gran ska lövträden gynnas, framförallt ekarna. Detta kan ske genom att det mesta av den yngre granen efterhand avverkas. I första hand bör nuvarande bete fortsätta och återupptas på de delar som f.n. inte betas. Viss kompletterande röjning kan behövas. I andra hand genomförs återkommande röjningar runt de äldre träden. Bete är att föredra.

3.3 Beskrivning av skötselområden

Skötselområde 1

Naturtyp/er: Skog, kärr

Areal: 18 ha

Beskrivning: Skötselområdet utgörs av i huvudsak orörda barrskogsbestånd. Skogen domineras av gran med inslag av tall och löv. Flera kärr av intermediär typ finns inom området och i ett par av dessa växer det slätterblomma. Bland annat i anslutning till kärren finns sumpskog. Flera signalarter av mossor och lavar växer i skogen. I västra och norra delen av skötselområdet finns ung sumpskog som domineras av gran och löv.

En smal remsa av skogen i östra delen av skötselområdet betas och utgör skydd för djuren. Remsan ingår i samma betesfälla som den betesmark som ligger utanför reservatet. Betet i denna del kan fortsätta.

Bevarandemål: En gammal barrskog med sumpskogar och kärr. Skogen skall vara rik på gamla träd och död ved i grova dimensioner. En artrik kryptogamflora och insektsfauna som är typisk för respektive biotop. På sikt ett större antal sällsynta och rödlistade arter.

Engångsåtgärder: Inga

Underhållsåtgärder: Inga

Skötselområde 2

Naturtyp/er: Restaurerad betesmark

Areal: 5 ha

Beskrivning: Till största delen utgörs skötselområdet av en röjd ekhage med i huvudsak relativt rakstammiga ekar. Riktigt gamla eller grova träd saknas. Delar av området är inhägnat och betas med nötkreatur och får. Betet har upphört i andra delar av skötselområdet för ett par år sedan och hagen är i dag åter stadd i igenväxning. Fällmossa finns spridd i området.

I områdets sydvästra delar har granen inte röjts bort i samma omfattning. Här finns områden med både yngre och äldre gran där det här och var står inväxta ekar.

I området finns inslag av andra lövträd som asp, björk sälj och enstaka hasselbuskar. Död ved finns spridd i området. Död ved från grova träd bör lämnas kvar i betesmarken.

Bevarandemål: Trädbärande betesmark med ett lövdominerat trädsikt.

Engångsåtgärder: Røjningen inriktas på att gynna i första hand ek, i andra hand andra ädellövträd och hassel och i tredje hand triviallöv. De granar som skadar ekar och övriga lövträd bör gallras/röjas bort. I partier där lövträd i princip saknas kan vissa barrträd lämnas, och då i första hand gamla och grova träd. Gallringen är inte en skogsvårdsåtgärd utan en naturvårdsåtgärd och ska i första hand gynna naturvärdena.

Underhållsåtgärder: Skötselområdet bör betas kontinuerligt och skall vid behov röjas, gärna i kombination med att lämpliga träd hamlas, allt för att skapa/bibehålla en luckig struktur och gynna de ädla lövträden och öka den biologiska mångfalden. Granar som riskerar att skada ädellövträden, bör efterhand avverkas/röjas bort.

4 Friluftsliv

4.1 Övergripande mål

Syftena med naturreservatets bildande är främst naturvetenskapliga. Gränsmarkeringar och en informationstavla kommer att sätts upp. En befintlig brukningsväg som leder fram till naturreservatet kommer att markeras.

Inga nya stigar eller andra anordningar skall anläggas i själva naturreservatet.

4.2 Information och anläggningar

En mindre parkeringsplats (ca. 3 platser) kommer att anläggas söder om landsvägen vid Sånarp Dalbogården. Servitutsavtal kommer att upprättas för parkeringsplatsen av Falköpings kommun.

En informationstavla skall sättas upp vid parkeringsplatsen som är markerad på karta i bilaga 3a. Tavlan skall utföras enligt svensk standard och naturvårdsverkets anvisningar. Den skall innehålla karta över reservatet samt beskriva dess syfte, naturvärden och gällande föreskrifter för allmänheten. Informationsanläggningen skall tillses regelbundet och underhållas av förvaltaren.

5 Gränsmarkering

Reservatets gräns ska utmärkas i fält. Gränsmarkeringar skall utföras enligt naturvårdsverkets anvisningar.

6 Uppföljning

6.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Skötselåtgärder som utförs i naturreservatet ska dokumenteras av den som utför åtgärden. Av dokumentationen ska framgå:

- åtgärd
- plats (skötselområde)
- kostnad
- tidpunkt
- utförare

Åtgärder av restaureringskaraktär bör dokumenteras med foto före och efter åtgärd.

6.2 Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs.

En grundlig dokumentation av svampfloran och insektsfaunan är inte gjord och bör komma till stånd för att kunna göra en uppföljning av områdets kvalitetsmål i framtiden. Denna dokumentation bör innehålla uppgift om förekomst av signal- och rödlistade arter. Kartor med inprickade förekomster för vissa utvalda arter bör utgöra komplement till artlistorna.

Uppföljning av bevarandemål genomförs var 20:e år för skötselområde 1 och vart 10:e år för skötselområde 2.

6.3 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras då uppföljningen indikerar att behov finns. Länsstyrelsen ansvarar för att dokumentationen utförs och utvärderas.

7 Sammanfattning av planerad förvaltning

Hela förvaltningen för naturreservatet Vaggårdsskogen bekostas av Falköpings kommun. Undantag är kostnaden för uppföljning av bevarandemålen, samt vissa engångsåtgärder i samband med utökningen av reservatet, vilka bekostas av staten (se tabell nedan).

Skötselåtgärd/uppföljning	När/intervall	Prioritet	Finansiering
Gränsmarkering	1 gång	1	Länsstyrelsen
Tillverkning och uppsättning av skyltar	1 gång	1	Länsstyrelsen
Anläggning av parkeringsplats	1 gång	1	Länsstyrelsen
Servitutsavtal för parkeringsplats och stig till reservatet	1 gång	1	Falköpings kommun
Löpande röjning kring gamla lövträd i betesmarken	Vid behov	1	Falköpings kommun
Tillsyn	Årligen	2	Falköpings kommun
Grundinventering av kryptogamer	1 gång	1	Länsstyrelsen
Uppföljning av bevarandemål	Vart 10 resp. 20 år	1	Länsstyrelsen
Uppföljning: kryptogaminventering	Vart 20:e år	2	Länsstyrelsen

Tabell 3. Prioritering av föreslagna skötselåtgärder och uppföljning. Intervall för genomförande och prioriteringsgrad på åtgärden: (1) Högsta prioritet; (2) Hög prioritet; (3) Lägre prioritet.

8 Referenser

- Cederberg, B., Löfroth, M. 2000. *Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Gärdenfors, U., 2000. *Rödlistade arter i Sverige 2000*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Skogsstyrelsen. 1995. *Instruktion för Datainsamling vid inventering av nyckelbiotoper*. Jönköping.